

- и древности. – Т. 1, Одесса, 1844.
27. Сокульський А. Культурологія. Словник-довідник. – Запоріжжя. – Вид.: Гуманітарного університету «ЗІДМУ», 2006. – 290 с.
 28. ЗП УРСР, 1965. – № 9.
 29. Сокульський А. Проблема увічнення пам'яті козацтва (до 95-річчя від дня народження П.Т. Тронька) / А. Сокульський // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 26.
 30. Сокульський А. Проблема увічнення пам'яті козацтва ... там само.
 31. Буряк В.Д. Історико-культурний архетип «Хортиця» у сучасній соціально-комунікативній парадигмі етносу / В. Буряк // Заповідна Хортиця. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Історія запорозького козацтва: в пам'ятках та музейній практиці». Спец. випуск. – Запоріжжя, НЗ «Хортиця», 2010.
 32. Сокульський А. Монументальна «біжутерія»: запорізький вимір / А. Сокульський // Культурологічний вісник: науково-теоретичний щоденник Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – Вип. 27.
 33. Довженко А. дневник / А. Довженко. – К.: Дніпро, 1990.
 34. Сокульський А. Козацька Хортиця...
 35. Hardine R.E. Archetypal Criticism // Contemporary literary Theoky. Ed. G.D. Atkins and L. Morrow. Massachusetts, 1989.
 36. Буряк В.Д. Історико-культурний архетип «Хортиця» у сучасній соціально-комунікативній парадигмі етносу ... там само. – С. 26.
 37. Baldick Ch. The Consise Oxford Dictionary of literary Terms, Oxford, 2004.
 38. Hardine R.E. Archetypal Criticism // Contemporary literary Theoky. Ed. G.D. Atkins and L. Morrow. Massachusetts, 1989.

SUMMARY

The cultural archetypes of legendary Khortitsa island are being reviewed, their distinct circuits of definition are being offered, signs of 'the archetype as a concept' are being identified.

The biopsychological connection of Khortitsa 'archetypes' and 'concepts' with mythological and noospheric perceptions, when 'archetype' becomes the reflection of culture, is accentuated.

The binary character of Khortitsa archetypes as the consequence of current negative ideological paradigm of postmodern reality is indicated.

Г. В. ЦИБУЛЕНКО

ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДУ Р-1520 – СІЛЬСЬКІ УПРАВИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність теми визначається періодичним загостренням суспільної дискусії, в якій піднімаються питання колабораціонізму, характеру війни, дії різних військових та партизанських формувань, які брали у ній участь.

Радянська й національна історіографія дали нам діаметрально протилежні підходи, в яких ґрунтовно висвітлено події війни та боротьби, а окупаційний режим розглядається через призму ставлення до нього тої чи іншої сторони. Проте, значною мірою, життя українського населення в умовах окупації розглядалось лише як тло для опису героїчної боротьби політично активної його частки.

На сучасному етапі вагомою складовою дослідження часів Другої світової війни стало саме вивчення реальних умов окупаційного режиму. За останні часи було проведено ряд ґрунтовних дисертаційних досліджень, в яких знайшли відображення різні сторони життя народу України доби окупації. В роботах В.А. Нестеренка [1], А.В. Фоміна [2], В.М. Удовика [3] та А.В. Скоробогатова [4] розкрито загальні риси окупаційного режиму й діяльність військово-адміністративних і господарських структур, висвітлено проблеми розвитку самоврядування на Правобережній Україні.

Аграрній сфері присвячено роботи Н.М. Глушенка [5], С.І. Власенка [6] та Л.А. Ковальської [7]. У них висвітлено засади воєнно-економічної політики німецької верхівки щодо України, розкрито механізми розробки «нового аграрного порядку», основні заходи з використання сільськогосподарської продукції в економічних інтересах рейху.

Низку праць присвячено соціокультурній сфері діяльності окупаційних органів на теренах рейхскомісаріату «Україна». До цих робіт належить праця І.М. Спудак [8], в якій розкрито загальні питання ролі органів місцевого самоврядування у реалізації окупаційної політики. У роботах М.О. Бистрої [9] та В.В. Гінди [10] детально вивчено особливості освітньої політики окупантів, роботи редакцій та друкарень на теренах Донецької, Луганської, Житомирської та північних районів Вінницької областей.

Важливе місце у вивченні періоду німецько-нацистської окупації України посідають праці, в яких розглядаються гостро дискусійні проблеми колабораціонізму – роботи В.О. Шайкан [11] і І.І. Дерейка [12], вивезення населення до Німеччини – роботи Т.Д. Лапан [13] і Т.В. Пастушенко [14] та голокосту – роботи О.М. Гончаренка [15] і Н.В. Сугацької [16].

В означеній низці досліджень не тільки методологічно по-новому розглянуто процеси на теренах України доби окупації, але й вперше введено до наукового обігу значний масив раніше маловивчених або поданих тенденційно архівних матеріалів окупаційної влади. Ці перші наукові дослідження охоплювали або окремі сфери життя, або локальні регіони. В роботах, де робилися оцінки процесів у загальноукраїнському просторі, дослідницька база виключно ґрунтувалася на фондах центральних архівів, що репрезентували центральні структури: рейхскомісаріат «Україна», штаб імперського керівника Розенберга для окупованих східних областей, німецьку групу армій «Південь». Також використовувались фонди регіональних управлінь генеральних округів, де зібрано узагальнюючі матеріали, директивні рішення, звіти крупних посадовців і військових та загально-статистичну інформацію. Матеріал низових управлінських структур та органів самоврядування в означених дослідженнях репрезентував виключно східні, північні та частково центральні області України.

Виходячи з цього ми вважаємо за необхідне акцентувати увагу на вивченні Південного регіону і зосередити увагу, в першу чергу, на матеріалах сільських і районних органів управління і самоврядування. На нашу думку, саме в цьому просторі відбувалося реальне втілення доктринальних позицій і господарських ініціатив III Рейху, формувалося реальне поле суспільно-політичного, соціокультурного та економічного управління й виявлялося сприйняття різними групами населення нового режиму. Саме тому для уникнення заполітизованості розгляду теми війни ми вважаємо за необхідне ввести у загальний простір наукового пошуку розгляд реального життя основної маси населення, яке безпосередньо не приймало участі у військово-політичному та ідеологічному протистоянні, а, виживаючи в умовах війни під тиском тоталітарних режимів, було ключовим гарантом виживання народу.

Ця проблема нам здається надзвичайно важливою тому, що дозволить простежити динаміку трансформацій суспільно-політичної свідомості та соціально-економічних і духовно-світоглядних пріоритетів за умов перманентного переходу з одного тоталітарного простору до іншого та дозволить, нарешті, донести історію тих, хто за радянською догматикою взагалі не підпадав під формат вивчення через їх зрадницьку позицію, через статус населення, яке перебувало на окупованих територіях, а отже, не заслуговувало на згадку. Таким чином, з історичного поля випадала більшість людей, яких радянський режим спочатку винищував, а потім, не маючи можливості безмежно третирувати, просто намагався замовчати.

Особливо нас цікавила проблематика вивчення історії селянства – найбільш консервативної верстви, яка зазнала наймасовіших репресій і глобальних соціально-економічних перетворень у контексті вивчення епохи динамічних кардинальних змін окупаційного періоду і періоду рерадянзації повоєнної доби. Крім того, ці матеріали розкривають сферу прямого контакту окупаційного керівництва з населенням через механізм формування низового апарату управління, в якому щільно поєднувалися представники окупантів і місцевого населення. Саме на цьому рівні відбувалися не тільки акти знищення і геноциду, а й процеси взаємодії та співпраці.

Матеріали фонду надають можливість здійснити історичну розвідку того, як реалізовувалися принципи «нового порядку», як положення ідеологічної доктрини, загальні політичні засади та господарські ініціативи реалізовувалися в умовах прямого контакту з населенням, як вони виявляли себе в умовах реального життя на місцях.

У фонді зібрано матеріали, що репрезентують сучасну територію Херсонської області, простір якої в означений період входив до складу двох генеральних округів (областей) [17]. Правобережна Херсонщина перебувала під юрисдикцією генерального округу «Миколаїв» і складалася з округів «Херсон» та «Олександршгадт» (Велика Олександрівка – перейменована за дозволом Рейхскомісара України з 1 травня 1942 р. [18, арк. 90]). Лівобережна Херсонщина

перебувала під юрисдикцією генерального округу «Крим» (пізніше підокруг «Таврія» із центром у Мелітополі) і складалася з округів «Генічеськ», «Каховка» та «Олешки» (суч. Цюрупинськ).

Справи фонду містять документи сільських управ та громадських господарств, розпорядження і накази районних, міських та сільськогосподарських управ, обласних (окружних) та сільськогосподарських комендатур, різних підрозділів окупаційної влади на місцях (відділи освіти, районна міліція, філії держбанку, біржа праці тощо). Всі ці матеріали в їх комплексному дослідженні дозволяють реконструювати реалії повсякденного життя людей в умовах окупації і побачити певні закономірності й схожість тоталітарних систем, відстежити засади впровадження «нового порядку», визначити напрямки і механізми втілення його елементів та побачити його сприйняття населенням. Матеріали фонду дозволяють подивитися під іншим кутом та через призму особистісної складової суспільства на дії місцевих окупаційних чиновників, колабораційних службовців допоміжних органів управління та пересічних людей.

Однією з перших проблем, що її ми пропонуємо розглянути у цій історичній розвідці, є формат і механізми «нового порядку». Ця сфера була для нового режиму не менш актуальною через складність завдання – утримувати в стані лояльності до нової влади місцеве населення. В цій царині можна виділити декілька ключових напрямків.

Першим можна визначити принципи загального бачення організації нових умов життя населення. Окупувавши Херсонщину протягом серпня – вересня 1941 р. [19, с. 54-55] окупаційна влада зразу ж чітко виклала своє бачення нових умов життя. Вони зводилися до наступного: «Вся без винятку зброя та бойові припаси, спорядження німецьке та радянське, передатчики та радіоприймачі повинні бути здані до комендатури. У кого потім буде знайдено перераховане обладнання, того буде розстріляно. Хто буде саботувати утвердження німецької влади та чинити шкоду (нищення телефону, залізниць, електростанцій, отруєння водоймищ) – буде розстріляний. Хто буде переховувати червоноармійців або їм допомагати – буде розстріляний. З 20.00 до 4.00 забороняється цивільному населенню ходити по вулицях. Забороняються пограбування, цей злочин карається смертю. Всі вкрадені речі з державних установ, складів, виробництв потрібно негайно здати до комендатури. Хто до 20 серпня 1941 р. не здасть вкрадені речі – буде розстріляний» [18, арк. 136]. У грудні 1941 р. приймається рішення про вилучення «...примусовим порядком в усіх громадян борошна і зерна незаконно придбаного ними без грошей під час відступу Червоної Армії зі складів Заготзерна, з потоплених суден і барж, зі складів, колгоспних та радгоспних комор і токів» [20, арк. 107]. У 1942 р. Гебітскомісар Олександрштадтського округу штурмбанфюрер СС Шульце вимагав негайно провести за допомогою української поліції вилучення розграбованого населенням з дитсадків майна, а на тих, хто приймав участь у їх пограбуваннях передбачалося накладення штрафів [21, арк. 67].

Суворе покарання очікувало і тих, хто займався крадіжками майна і речей з домів осіб, яких було заарештовано або перебували під слідством [22, арк. 39].

Нова влада чітко визначила свої позиції й у сфері проявів до радянського режиму та тих, хто був готовий підтримувати антиокупаційні сили. У жовтні 1941 р. до місцевого населення було доведено наказ, за яким у випадку озброєного нападу на будь-кого з боку партизан та інших розбійників проголошувалося, що в першу чергу, буде притягнуто до відповідальності та розстріляно членів партії, які находилися в даному населеному пункті, а також осіб, які надавали підтримку партизанам і розбійникам. Особливо підкреслювалося, що тим, хто мав до цього часу зброю, загрожує смертна кара [20, арк. 81]. Проте, мабуть, вилучити зброю у населення репресивними заходами повністю не вдавалося. Тому з листопада 1942 р. Верховним командуванням Криму пропонується винагорода тим особам, які вкажуть місця зосередження зброї, боєприпасів та іншого воєнного спорядження. Винагороду передбачали видавати продуктами харчування у розмірі відповідному грошовому еквіваленту [22, арк. 37].

Позиція жорстокості до будь-яких проявів непокори загострилася з початком 1942 р. Великоолександрівський окружний комісар у січні змушений був констатувати, що послаблення агітації про «...подвиги німецьких військ», окремі успіхи Червоної Армії, через перехід німецької армії «...на зимові квартири» викликало у деяких мешканці краю ілюзію про скорі її повернення, що призвело до низки актів проти цивільної влади з боку підпільників. У зв'язку з цим він вибрав 4 ватажків і розстріляв. У зверненні до населення німецьке керівництво наголошувало на тому, що кожна розумна людина знає, що радянські війська розбито настільки, що вони ніколи не повернуться. Звертаючись до «української держави», визволеної від радянського лиха, окружний комісар проголосив наступні принципи: хто говорить чи діє проти німецьких військ, той діє і проти німецької Держави; потрібно заявляти про тих, хто розповсюджує листівки, інформацію про

«совети» для того, щоб оштрафувати цих порушників; українському населенню мусить бути ясно, що кожен, хто прихильно ставиться до радянської влади – є ворогом німецького народу і повинен бути страчений» [18, арк. 122].

Жорстокою була і політика щодо збереження сільськогосподарських продуктів, що вироблялися в громадських господарствах (частково модернізовані колишні колгоспи – авт.). Так, командувач військами Криму 26 вересня 1942 р. у своєму наказі визначив: «...у випадку якщо ворожі агенти спробували б знищити врожай і зруйнувати благодать настільки копіткою обробку ланів, всі землероби спільно з німецькими військовими силами, а також кожний чесний не більшовицький громадянин встануть на захист врожаю і знищать більшовицьких злочинців. Громадські господарства або села, що не охороняють врожай і майно на достатньому рівні від більшовицьких злочинців і зрадників, будуть каратися і відповідати за нанесені збитки у залежності від їх розмірів і кількості». Наголошувалося, що у «...випадку, якщо винуватців не буде знайдено, покарання понесуть громади або відповідальні керівники та всі особи здатні нести охорону. У випадках неупередженого або цілеспрямованого шкідництва, яке призвело до знищення об'єктів сільгоспвиробництва, або неповідомлення влади чи ухилення від перешкоджання діям шкідництва, особи, в залежності від розміру шкоди, будуть каратися грошовими штрафами, арештами та розстрілами з частковою або повною конфіскацією майна». Відповідальність перед місцевими комендатурами за організацію охорони врожаю несли районне керівництво та старости [23, арк. 186].

У 1942 р. режим пересування вулицями практично залишався без змін, маючи окремі відмінності для різних районів Херсонщини. Так, Великоолександрівським окружним комісаром з січня заборонялося ходити по вулицях вже після 20.00 [18, арк. 106, 135], а Скадовська районна управа (ген. обл. Крим) час пересування по вулицях встановлювала з 5 години ранку до 7 вечора, порушникам наказу загрожував арешт. Після 8 вечора заборонялося навіть виходити за межі садиби. За це порушників чекали примусові роботи терміном на 1 рік [22, арк. 84; 23, арк. 223; 24, арк. 105]. Всілякі збори громадян дозволялися лише тоді, коли про них не пізніше як за 24 години повідомлялася окружна комендатура, яка надавала дозвіл на організацію таких зборів [24, арк. 50].

Уводився жорсткий контроль за транспортними і рибальськими човнами. Усі вони ставилися на облік для оподаткування, повинні бути зібрані в одному місті й прикуті до берега. Пересування ними було можливим тільки з дозволу старост сільських управ і шутцманів, для рибалок дозвіл видавався райуправою на місяць. Категорично заборонялося переправлятися населенню через Дніпро, контроль за чим покладався на підрозділи української міліції [20, арк. 25; 25, арк. 41, 92]. Навіть ловля риби вудками, сітками та іншим приладдям заборонялася. Право рибалити у вихідні та свята надавалося тільки за відповідним дозволом. Особливо чітко наголошувалося на забороні рибалити в робочій час [24, арк. 105], що мабуть було поширеним явищем.

Чільники «нового ладу» в лютому 1942 р., наголошуючи на тому, що «Німецька Армія бореться за визволення європейських народів і за це помирають щоденно сотні німецьких солдатів, що німецький народ у боротьбі з «жидівським більшовизмом і жидівським капіталізмом» несе найтяжчі людські жертви, гарантуючи цим свободу і майбутнє українського і російського народів, заявляли, що «український народ мусить усвідомити» цю велику боротьбу і з повною відповідальністю виконувати свої обов'язки. Тому німецький народ має право вимагати співпраці, з огляду на що за наказом від 19 грудня 1942 р. вводиться трудова повинність у зайнятих східних областях. Праця по місцю роботи була обов'язковою. Невихід на роботу, ухилення від неї суворо каралося. Найжорстокіші покарання передбачалися тому, що ухилення від трудової повинності кваліфікувалися як допомога ворогу й саботаж [18, арк. 114; 20, арк. 56; 26, арк. 50]. Організація праці стала одним із ключових завдань режиму.

Для ефективнішого виконання трудової повинності окупаційна влада запроваджувала власну організацію праці селянства Херсонщини. Для виправдання «нового порядку» було запропоновано ідеологічне підґрунтя. У зверненні до «Сільських старост і голів колгоспів» наголошувалося, що «...протягом 12-13 років існування колгоспів вся земельна територія, засоби виробництва й інші матеріальні цінності, зведені й прилаштовані для ведення укрупненого машинізованого господарства, при якому були великі можливості для окремих осіб і груп байдикувати і жити з привілеями за рахунок сумлінних трударів, які отримували за свою працю обмежену можливість напівголодного існування, що в результаті отруїло у них любов до праці й позбавило його приватної господарської ініціативи». А тому керівництво Голопристанської районної управи, констатує, що «...переможна німецька армія вигнала з української землі ненависних

більшовиків...» заявляла, що ця армія завоювала нам «право на реорганізацію нашого сільського господарства і ліквідацію колгоспів» [20, арк. 29].

Усвідомлюючи, що реорганізація колгоспів на ґрунті нових законів потребує довготривалого періоду на підготовчі роботи, тому керівництво районних управ планувало проведення весняної посівної кампанії 1942 р. спільними силами усім сільським населенням і з високим рівнем усвідомлення важливості завдання. З метою максимального засвоєння площ посівами постала потреба внесення зміни в організацію загальної праці. За розпорядженням Олешківського окружного коменданта Липке (Олешківський, Голопристанський і Скадовський райони) передбачалося: 1) проведення польових робіт з ранку і до пізнього вечора у будні, вихідні й святкові дні; 2) створення таборів у полі для забезпечення цілодобового перебування на місці робіт без відлучок додому; 3) організація в полі громадського харчування; 4) створення бригад, поділених на упряжки, за якими закріплювалась тяглова сила та інвентар, і до кожної бригади, упряжки та окремого робітника доводилось конкретне планове завдання; 5) підбір для організації польових робіт кращих господарів; 8) проведення щоденного обліку виконаних робіт за кількісними й якісними показниками з можливістю підведення підсумків по закінченню робіт по кожному учаснику посівної кампанії; 9) запровадження з метою заохочення особам, які продемонстрували високе виконання посівної програми і гарний догляд тягової сили, відповідні премії й першочергове зарахування на отримання прав на самостійне господарювання [20 арк 26, 29, 39]. Усвідомлюючи, що «...всякі недільні дні та свята піднімають працездатність кожної людини», окупаційна влада гарантувала у 1942 р. такі вихідні були: Новий рік – 1 січня, Пасха – 5-6 квітня, Свято праці – 1 травня, Трійця 24-25 травня, Різдво – 25-26 грудня [18, арк. 122].

Прагнучи максимально досягти найвищого рівня працездатності населення на підставі Постанови німецького керівництва про новий земельний лад, про збільшення присадибної землі, районні управи зобов'язували сільські управи якнайбільше приділяти цьому уваги і добиватися такого стану, щоб все працездатне населення було «...зайняте працею на полі та у садибах, щоб надалі цілком позбутись безтурботного марнування часу та гулянок по вулицях у робочій час». Наголошувалося, що «...село повинно жити напруженою, діловою працею» [20, арк. 37].

Новий трудовий режим передбачав і взяття на облік уже з жовтня 1941 р. молоді віком від 14 до 20 років для притягнення її до обов'язкової трудової повинності, крім тої її частини, яка вже працювала в колгоспах, установах і на підприємствах. Незадіяну у сільськогосподарському виробництві та на підприємствах молодь передбачалося використовувати на ремонті шляхів, приведенні місцевості у належний стан, прибиранні тощо. Передбачалося створення окремо чоловічих і жіночих бригад по 20-30 осіб. Робота, яку вони повинні були виконувати, вважалася громадською, тобто для блага народу, що не передбачало оплати. Робочій час для молодіжних бригад становив на день 4 години. Початок і кінець робіт визначався рішенням управ у кожному населеному пункті [20, арк. 56, 81]

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Нестеренко В.А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941-1943 рр. (Адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Нестеренко Вадим Анатолійович. – К., 2005. – 23 с.
2. Фомін А.В. Вплив нацистської окупації на соціальну сферу України (1941-1943 рр. За матеріалами Донецької, Луганської і Харківської областей): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Фомін Андрій Володимирович. – Луганськ, 2007. – 23 с.
3. Удовик В.М. Німецько-фашистський окупаційний режим (1941-1944 рр.) на території генеральної області «Київ» (Київська та Полтавська області): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Удовик Володимир Михайлович. – К., 2005. – 17 с.
4. Скоробогатов А.В. Харків у роки німецької окупації (1941 – 1943): автореф. дис. ... д-ра. іст. наук : 07.00.01 / Скоробогатов Анатолій Васильович. – Харків., 2006. – 30 с.
5. Глушенок Н.М. Аграрна політика Німеччини в рейхскомісаріаті «Україна» 1941-1944 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Глушенок Наталія Миколаївна. – К., 2005. – 17 с.
6. Власенко С.І. Аграрна політика німецьких окупаційних властей на території військової зони України (1941-1943 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Власенко Світлана Іванівна. – К., 2007. – 18 с.
7. Ковальська Л.А. Сільське господарство Донбасу в роки Великої вітчизняної війни (1941-1945 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ковальська Леся Андріївна. – Донецьк, 2008. – 21 с.

8. Спудак І.М. Німецька окупаційна політика у соціокультурній сфері в Рейхскомісаріаті «Україна» (1941-1944 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Спудак Ірина Миколаївна. – Запоріжжя, 2007. – 19 с.
9. Бистра М.О. Система освіти в Донбасі в роки Великої Вітчизняної війни: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Бистра Марія Олександрівна. – Донецьк, 2006. – 21 с.
10. Гінда В.В. Освіта в роки німецької окупації у генеральному окрузі «Житомир» 1941-1944 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Гінда Володимир Васильович. – Черкаси, 2007. – 18 с.
11. Шайкан В.О. Колабораціонізм на території Рейхскомісаріату «Україна» та військової зони в роки Другої світової війни: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Шайкан Валентина Олексіївна. – Донецьк, 2006. – 39 с.
12. Дерейко І.І. Місцеві військові формування Збройних сил Німеччини на території Рейхскомісаріату «Україна» (1941-1944 роки): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Дерейко Іван Іванович. – К., 2006. – 21 с.
13. Лапан Т.Д. Вербування і депортація населення України до Німеччини та умови його праці і побуту у неволі (1939-1945 рр. автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Лапан Тетяна Дмитрівна. – Львів, 2005. – 20 с.
14. Пастушенко Т.В. Остарбайтери з України: вербування, примусова праця, репатріація (історико-соціальний аналіз на матеріалах Київщини): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Пастушенко Тетяна Вікторівна. – К., 2007. – 22 с.
15. Гончаренко О.М. Голокост на території Київщини: загальні тенденції та регіональні особливості (1941 – 1944 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Гончаренко Олексій Миколайович. – Черкаси, 2005. – 21 с.
16. Сугацька Н.В. Геноцид проти єврейського населення Півдня України в роки німецько-румунської окупації (1941 – 1944 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Сугацька Наталія Василівна. – Запоріжжя, 2006. – 19 с.
17. Райсхкомісаріат Україна [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [сайт]. – Режим доступу до вид.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:ReichskommissariatUkraineMap.png> – Райсхкомісаріат Україна. Адміністративний поділ.
18. Державний архів Херсонської області (далі ДАХО), ф. Р-1520 Сільські управи Херсонщини, оп. 4, спр. 1 – Накази Гебітскомісара Олександрштадта. 1941-1943 рр. 141 арк.
19. История городов и сел Украинской ССР. В 26 т. – Херсонская область / АН УССР, Ин-т ист. – К.: Глав. ред-я УСЭ, 1983. – 668 с.
20. ДАХО, Р-1520, оп. 3, спр. 1 – Накази і розпорядження Голопристанської районної управи (Великокардашинська сільська управа). 1941-1944 рр. 222 арк.
21. Там само, оп. 17, спр. 1 – Розпорядження Олександрштадтської районної управи (Новогригорівська с/у). 1941-1942 рр. 143 арк.
22. Там само, оп. 14, спр. 1 – Накази, розпорядження Скадовської районної управи і райземуправи (Краснянська сільська управа Скадовського районну). 1942 рр. 186 арк.
23. Там само, оп. 11, спр. 1 – Накази Скадовської районної поліції (Карчинська сільська управа Скадовської районної управи). 1942 р. 299 арк.
24. Там само, оп. 7, спр. 2 – Розпорядження Голопристанської районної управи (Долматівська сільська управа). 1942 р. 147 арк.
25. Там само, оп. 6, спр. 2 – Розпорядження Нововоронцовської районної управи. 1941-1943 рр. 100 арк.
26. Там само, оп. 11, спр. 2 – Накази і розпорядження Скадовської районної управи. 1942-1943 рр. 244 арк.

SUMMARY

The information component of the fund «Rural councils» of the State Archives of Kherson region is cleared in the article. The characteristics of materials on the subject of disclosure in their daily life story of the Ukrainian village and the activities of management under the occupation regime.